

11

MAIG
2012

POLÒNIA, UNA HISTÒRIA EUROPEA D'ÈXIT

Oleguer Sarsanedas entrevista **Agnieszka Nimark**, investigadora associada, CIDOB

A començament dels anys 90, poc després de celebrar les primeres eleccions lliures i democràtiques, Polònia va sotmetre's a un programa de teràpia de xoc conegut com el Pla Balcerowicz –en honor de Leszek Balcerowicz, economista liberal, antic governador del Banc Nacional de Polònia i viceprimer ministre del Govern de Tadeusz Mazowiecki (1989-1991)–, que li va permetre de transformar una economia de planificació centralitzada en una economia de mercat.

El Pla Balcerowicz va consistir en una sèrie de reformes enfocades a aturar l'hiperinflació i equilibrar les finances públiques. Es van liberalitzar els preus de molts béns de consum, es van establir topalls per als augments salarials en el sector públic, i es va fer convertible la moneda, l'zloty. El Pla, que va sacsejar de valent l'economia polonesa, va forçar les companyies de propietat estatal a afrontar la competència però va representar alhora un augment generalitzat de l'índex de preus al consum. Polònia, com la majoria de països postcomunistes, va patir un retrocés del nivell de vida dels ciutadans, les reformes van provocar grans polèmiques i Balcerowicz va ser objecte de moltes crítiques. Però el retrocés va ser temporal i Polònia va ser el primer país postcomunista en què el PIB va recuperar (el 1995) el nivell anterior a 1989. Avui, la majoria d'analistes reconeix que sense els canvis radicals que va introduir el Pla, l'èxit econòmic i el creixement sostingut de Polònia no s'haurien produït. Polònia és considerada una de les economies postcomunistes més sanejades –és, en aquests moments, una de les que més creix dins la UE. Amb un mercat domèstic fort, poc endeutament privat, una moneda flexible i la no-dependència d'un sol sector exportador, Polònia és l'únic país europeu que ha evitat –fins ara– la recessió.

Agnieszka Nimark coincideix amb Radoslaw Sikorski, el ministre d'Exteriors educat a Oxford, que la Polònia d'avui és "la millor Polònia que hem tingut mai" –la qual cosa no vol dir que no quedi molt per fer. Creu que el país es troba realment en el seu millor moment de la història moderna, essent com és un exemple i una font d'inspiració pel seu procés de transició pacífica a la democràcia. Avui, Polònia és un model a seguir que es basa en un tríode: la política de traç gruixut respecte del passat, un consens social ample en qüestions internacionals bàsiques (UE, OTAN), i un pla estratègic econòmic a llarg termini respectat per tots els governs, independentment del seu color polític.

Polònia és un país que encara està paint el fet de ser –per fi—normal?

Està esdevenint normal, internament i externament, si entenem per normalitat els estàndards europeus. Això és molt evident en la vida quotidiana dels ciutadans: ja no cal implorar ni discutir amb els funcionaris, ja no es té aquella sensació d'incomoditat a les dependències oficials, s'obté informació quan es necessita. Per a qualsevol persona que hagi experimentat la privació dels seus drets elementals, això és extremadament important. Pel que fa a les relacions de Polònia amb d'altres països, normalitat vol dir l'establiment d'una visió a llarg termini i una diplomàcia sense sorpreses. Fins i tot amb el país en plena transformació, amb reestructuracions en marxa en educació i sanitat, per exemple, i canvis també en l'edat de jubilació, el fet que des dels anys 90 la reforma econòmica i els plans d'estabilitat hagin rebut, en una demostració no gaire freqüent de continuïtat institucional, el suport de tots els governs, ha ajudat decididament a establir aquesta sensació de normalitat. Una sensació que es basa en una història d'èxit econòmic que recolza sobre dues sòlides columnes: una adherència estricta a les directrius econòmiques de la UE, i un mercat exterior molt estable i robust (Alemanya, Rússia).

Durant quinze anys, el principal objectiu nacional ha estat retornar a Europa. Objectiu aconseguit. Però se sent Polònia encara una mica a part d'Occident?

Polònia viu no només amb el complex de ser una nouvinguda a la UE, sinó amb el de ser un país excomunista –i això implica que els seus ciutadans senten com si haguessin de demostrar alguna cosa. Crec que aquesta sensació encara durarà un cert temps. Un exemple: el Campionat d'Europa de futbol que s'ha de celebrar aquest mes de juny a Ucraïna i Polònia. Tothom s'hi sent involucrat, tothom vol que sigui un èxit, i que quedi demostrat que Polònia sap fer bé les coses. L'objectiu nacional a llarg termini és millorar progressivament el posicionament del país dins la UE i, si pot ser, aconseguir formar part del grup capdavanter. Polònia és perfectament conscient que en aquest moments no té (encara) prou pes econòmic, però l'ambició política hi és i també la voluntat de trobar aliats pel camí (Suècia, principalment). En el seu article recent al Financial times (08.05.12), Radoslaw Sikorski fa un pas més: l'ambició de Polònia, diu, és que Europa respongui a la seva vocació de potència mundial i aturi la deriva actual –que descriu com un “còmode declivi”– que la porta a esdevenir “un Mònaco d'abast continental: una residència per a rics jubilats, amb algunes atraccions turístiques.” Aquest objectiu ambiciós per a Europa explica la proposta que fa Polònia d'una unió política permanent, que tanmateix preservi molts àmbits de poder nacional (cultura, religió, estil de vida, principals impostos) en el marc d'una Europa federal però no centralitzada, amb voluntat no només de mantenir influència, sinó d'exercir lideratge.

L'objectiu del retorn a Occident ha comportat una certa subordinació dels objectius domèstics. Ara bé: Polònia ha d'eleva el seu nivell de vida i, per fer-ho, necessita creixement. Com es posiciona en l'actual debat europeu entre austeritat i estímuls?

La societat polonesa està sorprenentment dividida políticament, però no és una divisió que segueixi el traçat tradicional entre dreta i esquerra. La divisió es produeix entre els qui defensen l'Estat del Benestar i els partidaris del liberalisme econòmic. A la coalició que governa actualment el país (Plataforma Cívica + Partit Popular Polonès: 50% dels vots a les eleccions generals d'octubre del 2011) no li agradava la línia Merkozy per diverses raons: perquè els seus impulsors formaven un club exclusiu dins del club de la UE, perquè deixava fora el Regne Unit (i el Regne Unit és molt útil com a contrapès de l'eix Berlín-París), i perquè no deixava lloc –enmig de les necessàries mesures d'austeritat– a cap mena de planificació estratègica del creixement.

Quina és la cara oculta de l'èxit econòmic polonès? Quins són els problemes?

Segons Balcerowicz, els dos principals problemes que té avui Polònia són l'elevat deute públic (creu que calen més retallades al sector públic) i les reformes estructurals impulsades pel Govern (que considera insuficients). La reforma recent de l'edat de jubilació és un bon exemple: s'ha elevat als 67 anys, tant per als homes com per a les dones –però, pel que fa a les dones, està previst que el canvi es faci gradualment al llarg dels pròxims 30 anys, és a dir, al ritme més lent d'Europa. La desocupació/empleabilitat dels joves seria el tercer problema: a Polònia, l'atur juvenil és d'un 20,7% a nivell nacional (mitjana UE: 20,9%). El percentatge a les ciutats és de gairebé la meitat, però al camp les coses van més lentes. De bombolla immobiliària, de moment no n'hi ha –ni se n'espera. El 1989, l'escassetat d'oferta va provocar un augment de la construcció d'habitatges, però tot sembla indicar que els polonesos han estat a temps d'aprendre les lliçons oportunes del que ha passat als Estats Units i a Espanya. Pel que fa als immigrants que tornen de països europeus en recessió, cal dir que no són molts i per tant, si més no de moment, no són un problema.

Polònia ve presidir la UE el 2011. Quin balanç se'n pot fer?

La presidència de la UE va ser important des d'un punt de vista administratiu: Polònia sabia que no podia liderar els grans debats, però es va esforçar al màxim a fer una bona feina –i la va fer. És sobre aquesta base que Sikorski construeix hàbilment el seu discurs polític/diplomàtic: un discurs que prové no pas d'un país petit, sinó d'un país que vol ser tingut en compte. Un país que creu en una Europa més àmplia i profunda i no en reinventar-se com a pont entre l'Est i l'Oest. Un país que pot fer costat a Itàlia i Espanya, per exemple, definint així una interessant aliança Est-Sud a Europa. Un país que pot i vol honorar el seu compromís de coordinar (amb Ucraïna) el Campionat de Futbol Euro2012 en el context del boicot internacional pel maltractament a la presó de l'exprimera ministra Timochenko per part de les autoritats ucraïneses. Un país que malgrat les tesis ultranacionalistes de Llei i Justícia, el principal partit de l'oposició (30% dels vots a les eleccions generals de 2011), vol progressar en el camí de la reconciliació amb el seu enemic tradicional, Rússia: les coses van millor, les dues parts mostren una certa comprensió, però les qüestions de fons no estan tancades –és un procés llarg.

I les relacions amb els Estats Units?

Durant la presidència de George W. Bush, Polònia va donar suport a la "Guerra contra el terror" esperant rebre, a canvi, protecció de potencials amenaces provinents de l'Est. Des de 2008, aquesta manera de pensar ha anat canviant progressivament cap a una política de seguretat més equilibrada –és a dir, una política que es pren tan seriosament els compromisos de Polònia amb la Política Europea de Defensa i Seguretat (PEDS) i amb l'OTAN com el compromís de fer costat als Estats Units. Per a Polònia, el paper de l'OTAN continua sent el d'una aliança defensiva, mentre que construir una Defensa Europea més forta és més una qüestió de quin lloc ocupa Europa en el sistema de seguretat global.